

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Кафедра соціології

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь—бакалавр

на тему:

**«Використання вільного часу для саморозвитку на прикладі студентів
НаУКМА»**

Виконала: студентка 4-го
року навчання спеціальності
054 «Соціологія»

Собченко Ксенія Володимирівна

Керівник: Бондар В.С.
кандидатка соціологічних наук,
доцентка кафедри соціології НаУКМА

Рецензент: Артикуца С.С.
старший викладач

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ДЕК: _____
«___» _____ 2020 р.

Київ–2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. САМОРОЗВИТОК ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	5
1.1. Саморозвиток як соціальний, культурний, людський капітали	5
1.2. Розуміння саморозвитку через призму інвестицій в становлення особистості.....	10
РОЗДІЛ 2. НАПРЯМКИ САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТСТВА НаУКМА.....	16
2.1. Саморозвиток як частина освітнього процесу	16
2.2. Засади вивчення саморозвитку студентства НаУКМА	18
2.3. Напрямки саморозвитку студентства НаУКМА	21
ВИСНОВОК.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45
ДОДАТОК А. ГАЙД ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю	49
ДОДАТОК Б. ТРАНСКРИПТИ ПРОВЕДЕНИХ ІНТЕРВ'Ю.....	50

ВСТУП

Саморозвиток відіграє важливу роль в становленні індивіда в подальшому його житті. Якщо людина займається саморозвитком, докладає свої зусилля, бажання та використовує силу волі, тоді здатна краще розуміти свої можливості. Завдяки приділенню часу для саморозвитку люди можуть краще усвідомлювати своє «Я» та визначити сферу трудової діяльності, в якій створюватимуть власну кар'єру.

Аспекти саморозвитку людини завжди цікавили науковців, тож існує велика кількість досліджень у різних галузях наукового знання, проте має доволі значний евристичний потенціал. Відомі соціологи, такі як, Бурдьє, Дюркгейм, Масіоніс, Тьонніс, Штомпка, Гоффман, Гамбетта вивчали різні аспекти людського життя. Велику увагу вивченню проблем саморозвитку приділяли відомі вчені-психологи: Рубінштейн, Фрейд, Юнг, Франкл, Адлер, Олпорт, Виготський, Месарашова, Герцберг, Маслоу, МакКлелланд, Роджерс. Варто згадати і про дослідницьку зацікавленість фахівців зі сфери економіки: Міцнер, Разін, Беккер, Шульц, Фукуяма, Вахтель. Крім того, великий внесок у вивчення саморозвитку зробили такі дослідники, як Авраам Кармелі та Джон М. Шаброк, Том Буханан, Крістофер Леоне ЛуАнн Б. Хокінс та ціла низка інших науковців.

Проте, не зважаючи на існуючий значний досвід, такий аспект людського буття, як саморозвиток, залишається достатньо привабливим для вивчення і потребує нових досліджень. Саморозвиток – це важливий атрибут людського життя. Особливо таке твердження можна вважати актуальним на сьогоднішній день. Підтвердженням того може бути хоча б постійна реклама великої кількості різних шляхів та напрямків для покращення та розвитку власних знань людини, що свідчить про її постійне прагнення до саморозвитку.

Дослідження в таких галузях наук: соціологія, психологія, соціальна психологія, соціальна робота, менеджмент, економічна теорія, HR, організаційні студії тощо, дають можливість отримати чимало нової інформації, яку можна застосувати задля впровадження позитивних змін у різних сферах людського існування. Саморозвиток є корисним для кожної людини. Особливу увагу варто

приділити вивченню саморозвитку молоді, а саме – студентства. Для людини характерно визначатися з майбутньою професією, або сферою діяльності в період навчання у ВНЗ.

Об'єктом дослідження є студентство НаУКМА

Предметом дослідження є напрямки саморозвитку студентства НаУКМА

Метою дослідження є дізнатися, яким вбачають свій саморозвиток студенти і як для цього вони використовують свій вільний час (на прикладі студентів НаУКМА).

Відповідно до поставленої мети необхідно виконати низку наступних завдань:

- 1) З'ясувати уявлення про саморозвиток як соціальний, культурний та людський капітали
- 2) Розкрити розуміння саморозвитку як інвестицію в особистісне становлення
- 3) Розглянути саморозвиток як складову освітнього процесу
- 4) Визначити засади для можливого вивчення саморозвитку студентства НаУКМА
- 5) З'ясувати, якими є напрямки для саморозвитку на думку студентства НаУКМА

Теоретико-методологічним підґрунтями роботи є праці П. Бурдьє, Т. Шульца та Г. Беккера, які вивчали культурний та людський капітал, а також праці Ф. Фукуями, який вивчав соціальний капітал. Використано роботи А. Разіна про інвестування в себе задля забезпеченості в майбутньому. Книга І. Гоффмана про самопрезентацію в повсяденні використана, як підґрунтя дослідницької роботи. Праця Хусейн А. Мустафи, в якій вказано причини та наслідки приділення своїх сил та часу для саморозвитку, була також покладана в основу теоретико-методологічне підґрунтя.

Для збору емпіричного матеріалу був використаний метод глибинних інтерв'ю. Інтерв'ю були стандартизованими та напівструктурованими.

РОЗДІЛ 1. САМОРОЗВИТОК ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Саморозвиток як соціальний, культурний, людський капітали

На початку будь-якого дослідження потрібно зайнятися пошуком визначення поняття термінів, які будуть напряду стосуватися дослідницької роботи. Дана стратегія є корисною для подальшого проведення дослідження, адже вона сприятиме звуженню ділянки роботи безпосередньо в польовому етапі роботи. Останнє, в свою чергу, призведе до чіткого розуміння та визначення наступних кроків в роботі, що свідчить про ефективність наукової роботи.

Насправді поняття «саморозвиток» має велике коло варіацій визначення. Наприклад, саморозвиток можна розуміти та пояснювати через призму теорії відомого соціолога П'єра Бурдьє. З роботи дослідника можна зрозуміти, що культурний капітал – це можливі шанси на отримання освіти (базової, вищої, професійної), які базуються на закладенні знання та певних цінностей, що були закладені в людину батьками. Власне культурний рівень людини матиме впливовість на індивіда на всю решту життя останнього, адже після процесу первинної соціалізації відбувається процес вторинної соціалізації, який зазвичай люди називають як процес навчання протягом життя індивіда. З цього випливає, що сама культурна політика ВНЗ є прямим об'єктом вторинної соціалізації, що спонукає людину не лише застосовувати вже наявний в людині її культурний капітал, а ще й продовжувати розвиватися духовно та розумово. Під час етапу вторинної соціалізації людина додає до базового складу інформації нову, безпосередньо знаходячись в іншому оточенні. Справедливо акцентувати увагу на важливості присутності ВНЗ в житті індивіда, а саме як ВНЗ має нагоду відіграти ключову роль у знаходженні свого місця в професійній діяльності.

Окрім самого визначення культурного капіталу, Бурдьє ділить останній на три стани:

- інкорпорований стан;
- об'єктивований стан;

- інституціоналізований.

Перший стан, інкорпорований, відповідає за форму тривалих диспозицій розуму та тіла. Другий стан, об'єктивований, характеризує культурний капітал людини за допомогою аналізу особистих речей людини; наприклад, телефон, книги тощо. Нарешті останній стан, інституціоналізований, вивчають під час перегляду різних сертифікатів (прикладом може бути диплом випускника НаУКМА, або сертифікат пройденого курсу з копірайтингу тощо).

Дещо схожим до культурного капіталу Бурдьє є визначення саморозвитку Теодора Шульца. Останній зробив великий внесок в економічну теорію, використовуючи вивчення інтелектуальних здібностей людини через одягнені соціологічні окуляри. Отже, Шульц розробив теорію про існування людського капіталу, яка напряду пов'язана з трудовою діяльністю індивіда. Якщо коротко, то людський капітал – це сукупність різних здібностей, знань, цінностей, якими людина володіє та які є невід'ємною частиною самої людини. Також автор наголошує на установці індивіда, яка проявляється в постійному збагаченні людського капіталу задля особистої матеріальної вигоди. Дослідник говорив про нерозривність людини та її людського капіталу, а також про неможливість продати сам по собі людським капітал, адже він не є матеріальною річчю, якщо тільки не перетворити вільну людину на раба. Шульц стверджував, що створювати людський капітал можна під час інвестування своїх сил та грошей у наступні аспекти:

- шкільне навчання та вища освіта;
- навчання після школи;
- дошкільна навчальна діяльність;
- міграція;
- здоров'я;
- інформація;
- інвестиції у дітей (населення).

Гері Беккер також вивчав людський капітал. Особливу увагу автор дослідник надавав можливому зв'язку між інвестуванням в людський капітал та зростанням

коштів. Зв'язок характеризується наступним припущенням: інвестування в людський капітал сприяє підвищенню доходу індивіда. Беккер зміг довести існування статистично значущого зв'язку між вказаними явищами. Чим більше людина займається своїм саморозвитком, тим вища ймовірність, що людина зможе мати ширше коло власних можливостей, які вона використовуватиме в подальшому для знаходження своєї ролі в професійній діяльності. Цілком логічно, адже збільшення своїх навичок може стати в нагоді під час виконання певної ділянки роботи. Навіть вміння та знання, які, здавалося б, не стосуються завдання будь-якої спеціалізації час від часу можна тим чи іншим чином застосувати задля виконання цього завдання. Таким чином зростає рівень продуктивності в індивіда, що свідчить про ефективність виконання роботи, а це в свою чергу призводить до матеріального збагачення. Варто зазначити, що Беккер зробив акцент також на таких явищах як відкритість до нового досвіду та гнучкість людини. Під відкритістю до нового досвіду слід розуміти бажання та готовність людини цікавитися і вивчати щось нове. За допомогою бажання отримувати нові знання та розвивати свої навички індивід матиме чіткіше уявлення про власні вміння, що сприятиме кращому розумінню себе як майбутнього працівника в певній галузі, або в різних галузях (у випадку зміни та нового пошуку роботи) чи у випадку появи цілі працювати в декількох сферах. Не можна забути і про таку річ як гнучкість людини. Якщо установка індивіда містить в собі за мету отримувати нові знання, то, скоріше за все, індивід не має великої кількості упереджень та стереотипів стосовно знань і шляхів їх отримання. Дана особливість, гнучкість, чи, можливо сказати, пристосованість, дає людині здатність не боятися, вірити в себе та активно використовувати власний потенціал під час трудової діяльності. Продовжуючи процес концептуалізації, варто виділити інші типи капіталу. У своїй статті «Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку» Грішнова О. А. виділила три типи капіталу:

- людський капітал;
- інтелектуальний капітал;
- соціальний капітал.

В цілому, Грішнова дає визначення людського капіталу, що є доволі схожим на попередньо вказані визначення. За ним, людський капітал варто розуміти як сукупність знань, навичок, здібностей, мотивацій та навіть запас здоров'я, які людина розвивала за допомогою інвестування. Також, авторка розглядає людський капітал на трьох рівнях:

- на особистісному рівні – це знання, навички та інші особливості людини, яка їх застосовуватиме в економічній діяльності;
- на рівні підприємства – це сукупність кваліфікації та професійної компетенції всіх працівників компанії, та внесок останньої в розвиток персоналу;
- на макроекономічному рівні – це накопичення людського капіталу громадян держави.

Ще один вид капіталу – інтелектуальний. Даний вид капіталу охарактеризований наступним чином: можливість людини застосовувати власні здібності для використання нею створених матеріальних чи нематеріальних речей, які людина застосовує індивідуально чи спільно з іншими людьми та які сприяють прогресу в роботі. Останній вид капіталу дослідниця назвала соціальним капіталом, що означає здатність індивіда використовувати власні канали зв'язків задля своєї вигоди та укладання угоди з іншою стороною для взаємної користі.

В цілому саморозвиток можна інтерпретувати як соціальний капітал, тож варто його розглянути детальніше. Френсіс Фукуяма, американський філософ та політичний економіст і публіцист японського походження, приділяє увагу саме соціальному капіталу. За Фукуямою, соціальний капітал слід розуміти як використання індивідом своїх контактів задля власних цілей, як позитивних, так і негативних. Даним капіталом нехтувати не раціонально, адже людина є істотою соціальною, і насправді багато чого вона вивчає за допомогою контакту з іншими людьми.

Варто звернути увагу на вивчення соціального капіталу вченими Жулі Претті та Девідом Смітом. У своїй статті «Соціальний капітал в галузі збереження та управління біорізноманіттям» автори більш-менш так само по сенсу розглядають

людський капітал, як і раніше перераховані дослідники. Тим не менш, вони додають нову інформацію про природу соціального капіталу, зазначаючи про більшу довіру до колективного проведення часу і в нього вкладають більше, ніж в індивідуальне. Завдяки цьому людина зменшує ризик появи негативних наслідків, які є невдалим інвестуванням в соціальний капітал. В роботі вони наводять чотири ключові особливості соціального капіталу (Претті і Вард, 2001):

- відносини довіри;
- взаємність та обміни;
- загальні правила, норми та санкції;
- підключення в мережах та групи.

Також соціальному капіталу приділяє увагу Дієго Гамбетта, соціолог, професор з соціальної теорії. У своїй роботі «Чи можемо ми довіряти довірі?» він акцентує увагу на таких двох видах взаємодії серед людей як кооперація та конкуренція чи змагання. Гамбетта наголошує на довірі, яка сприяє появі кооперації між індивідами, а ще акцентує увагу на позитивних наслідках конкуренції: «Однак певна доза конкуренції, як відомо, є корисною для підвищення продуктивності, сприяння технологічним інноваціям, покращенню послуг, розподілу ресурсів, розповсюдженню найкращих генів для наступних поколінь, прагненню до досконалості, запобіганню зловживань владою – словом, збагаченню людської долі.» (Гамбетта, 2000). Можна розглядати саморозвиток через призму видів взаємодії: людина розвивається під час тісного контакту з людьми, яким довіряє, а значить вона прислуховується певною мірою до слів цих людей і вишукує корисне для власного розвитку з безпосередньої комунікації; конкуренція, тим часом, характеризується недовірою та намаганнями перемогти свого суперника, що може спровокувати процес саморозвитку як для конкуруючих сторін, так і для оточуючого середовища.

Варто наголосити на тому, що сам по собі людський капітал, та й інші види капіталу в тому числі, є відносно молодим. Дані поняття з'явилися менше ста років тому назад, і завдячувати людство повинно технічно-науковому прогресу, що відбувся після Другої Світової війни. В своїй роботі «Людський капітал: проблеми

та перспективи» Прушківська Е.В. та Переверзева А.В. вказують на важливість сучасного виду економіки, що спонукає людину бути всебічно розвинутою, адже сучасний світ вкладає силу в розвиток та збільшення інтелектуальної сфери в роботі.

Також багато цікавих моментів містить доробок американського економіста, Якоба Мінцера. Існує думка, що саме Якоб Міцнер започаткував теорію людського капіталу, тобто Шульц та Беккер були його послідовниками. Міцнер у своїй роботі «Інвестиції в людський капітал та розподіл особистих доходів» зазначав про інвестування сил та грошей в розвиток та вдосконалення знань, різних навичок, але, на відміну від його наступників, економіст більше акцентував увагу на нерівності у наповненості людського капіталу між індивідами, що є спричиненим класовим походженням останніх.

Авраам Кармелі та Джон М. Шаброк так само вивчали людський капітал, розглядаючи останній досить широко. Зокрема, автори (Кармелі і Шаброк, 2005) акцентують увагу на важливості інвестування в людський капітал, адже це призведе до стабільності країни, що включає в себе:

- зростання робочої зайнятості;
- зниження показника злочинності;
- покращення здоров'я громадян.

1.2. Розуміння саморозвитку через призму інвестицій в становлення особистості

Питаннями саморозвитку цікавився і відомий клінічний психолог, Фредерік Герцберг. Він започаткував власну теорію мотивації, яка стала дуже популярною та часто використовується з метою поліпшити умови праці за для підвищення продуктивної роботи працівників та працівниць. Теорія називається «гігієнічна теорія» та містить в собі дві групи потреб:

- Гігієнічні фактори (сюди входять потреби в безпеці та забезпеченості, а саме фінансової);

- Мотивації (включають потребу розвиватися інтелектуально, тобто отримувати нові знання та реалізовувати свої здібності).

За Герцбергом піклування про гігієнічні фактори людей зазвичай призводить до появи мотивацій, тобто бажанню інтелектуально зростати та збагачуватися, накопичуючи нові знання.

Варто також згадати теорію Маслоу. Дана теорія представляє собою ієрархічність потреб, які викликають в людині мотивацію до праці. Структура потреб складається наступним чином:

- Первинні потреби: фізіологічні потреби та потреба в безпеці і захисті
- Вторинні потреби: соціальні потреби, потреба в повазі або визнанні, а також потреба в самореалізації

Первинні потреби є фундаментом піраміди і дуже часто від задоволення потреб нижчого рівня залежить задоволеність потреб вищого рівня. Вторинні потреби займають три верхніх рівня. Потреба самореалізувати себе та мати авторитет серед колег пов'язані з саморозвитком, адже вони потребують розвитку навичок.

Треба звернути увагу на дослідження відомого соціолога Ірвінга Гоффмана. У своїй книзі «Презентація себе в повсякденному житті» Гоффман описує теорію самопрезентації в соціумі, причому постійної самопрезентації. Автор зазначав про важливість для актора справити правильне для нього враження на інших акторів задля власних цілей, які можуть бути як шкідливими, так і корисними для оточуючих. В цілому теорію Гоффмана можна застосувати до вивчення такого аспекту як саморозвиток, і тоді останній розглядати як вдалу можливість самопрезентації з метою справити потрібне акторові враження на інших акторів.

Якщо продовжувати аналізувати саморозвиток за допомогою самопрезентації, то варто буде згадати Крістофера Леоне. В роботі «Самомоніторинг: індивідуальні відмінності в орієнтаціях на соціальний світ» дослідник наголошував на відмінності між індивідами, яка виражається в рівні самоконтролю. В ході дослідження виявив наступне явище: люди з високим рівнем самоконтролю значно краще контролюють свою поведінку на відміну від людей з

низьким рівнем самоконтролю. З цього випливає, що самоконтроль сприяє кращому спілкуванню, а значить й більшому отриманню нової інформації, адже людям приємно мати справу з людиною, яка справляє приємне враження. Так само самоконтроль напряду допомагає людині під час виконання роботи будь-якого роду діяльності, бо самоконтроль означає сконцентованість, витривалість та терплячість. Також самоконтроль разом з Крістофером Леоне аналізував ЛуAnne Б. Хокінс. Обидва вчених досліджували самоконтроль в спілкуванні детально, і змогли виявити наступну тенденцію: люди з високим рівнем самоконтролю поведуть себе залежно від ситуації, а люди з низьким рівнем поведуть себе однаково і не залежно від ситуації. Люди з низьким рівнем не зраджують своїм принципам, а люди з високим рівнем самоконтролю роблять опір на пристосованість до умов кожної ситуації, таким чином виявляючи гнучкість в поведінці. Люди з високим рівнем власного контролю прагматичні в спілкуванні і намагаються відшукати щось корисне з будь-якого спілкування, тим часом як люди з низьким рівнем не змінюють свою стратегію в спілкуванні і постійно намагаються впливати на інших. В цьому аспекті цікавою є думка психолога Тома Буханана. Дослідник наголошував, що людина з високим рівнем самоконтролю є більш привабливою для оточуючих, а ніж людина з низьким рівнем.

Еллен Бершайд, Вільям Граціано, Томас Монсон, Маршалл Дермер у статті «Залежність результату: увага, віднесення та привабливість» писали, що людина є шукачем знань, а латентна мета людини полягає у намірі впливати на оточуючих за допомогою використання власних знань. Виходить, що саморозвиток можна розуміти як накопичення знань для збільшення впливу на інших людей.

Варто згадати про внесок відомого психолога – Альфреда Адлера. У книзі «Наука жити» автор пропрезентує теорію, в основі якої знаходиться мотив до влади, який для людини є характерним для індивіда. Людині властиво прагнути до ідеального, заради чого вона перебуває в постійному пошуку та пробує себе в різних видах діяльності, і власне приділення часу та сил саморозвиткові можна розуміти, як шлях досягнення влади. Крім того, що людині властиве бажання виконувати все якомога більше та краще, автор ще вказує на два аспекти прагнення

досягнути власної досконалості: якщо говорити про позитивний шлях розвитку подій, тоді людина розвивається задля втілення своїх сил та знань у покращення оточуючого середовища; тим часом негативний розвиток передбачає такі наслідки, як розвиток людини з ідеєю відчувати себе «першосортним», або ж взагалі використовувати свої знання в маніпулюванні людей для отримання власних цілей, чи задоволення виключно власних потреб.

Важливий внесок у вчення саморозвитку зробив Хусейн А. Мустафа. У своїй роботі «Самовдосконалення» дослідник робить акцент на тому, що інвестування свого часу та сил в саморозвиток допомагає вирішувати низку проблем, а саме: відчуття некомпетентності, меншовартості та нестачі впевненості в собі. Також Хусейн А. Мустафа наводить модель аналізу людини «SWOT», яку застосовують для вивчення особистості. Дана модель спрямована виявляти слабкі та негативні місця в індивіда, аби в подальшому посилювати сильні сторони та зменшувати вплив негативних сторін:

- 1) Сильні сторони
- 2) Слабкі сторони
- 3) Можливості
- 4) Загрози

В цілому, автор наголошує на необхідності саморозвитку, зазначаючи три головні причини, чому слід приділяти час саморозвиткові: нові можливості, краща версія свого «Я», зростання самооцінки. Отже, саморозвиток – це докладання зусиль задля створення кращої версії свого «Я», з метою стати більш впевненим та отримати нові можливості.

Крім того, саморозвиток вивчає словацька психологиня Маргіта Месарошова. У роботі «Турбота про саморозвиток у відношенні до саморегуляції студентів у допомозі з професією» авторка зазначала, що саморозвиток є невід'ємною частиною життя індивіда, яка є в самій людській природі. За Месарошовою, саморозвиток складається з турботи про розвиток в особистій, освітній та загальній сферах. Також авторка наголошує: «Прагнення до саморозвитку присутнє в природі людини як прагнення рости і реалізовувати

потенціал. В якості альтернативних концепцій саморозвитку в психології використовуються подібні терміни, такі як особистісне зростання, зростання особистості, а також тенденція самореалізації та самоактуалізації, самореалізація, а також еволюція ідентичності его» (Маргіта Месарошова, 2017), що підтверджує природність присутності саморозвитку в житті людини.

Гордон Олпорт є відомим науковцем в психології особистості та вивчав всі аспекти, пов'язані з поведінкою індивіда. Олпорт сказав про особистість наступним чином: «Особистість – це динамічна організація тих психофізичних систем усередині індивіда, які визначають характерну для нього поведінку і мислення.» (Олпорт, 1955). Крім того, на думку вченого особистість має коло інтересів та намагається його розширювати, може підтримувати з іншими теплі та близькі стосунки (вміти не лише брати, а й віддавати), любить себе в міру та розглядає свою персону через призму об'єктивності, живе реальним світом, зазвичай має позитивну налаштованість в ситуаціях та почуття гумору, розмірковує про життя та не припиняє власних намагань створити для себе власну філософію життя. Виходить, що особистість - це особистість, яка є неповторною завдяки своїм особливостям, адже вона постійно чимось цікавиться незалежно від думки інших. Можна припустити, що саморозвиток- це постійні готовність та бажання отримувати нові знання та неперервне розширення кола власних інтересів.

Не менш важливим є внесок у вивчення особистості та її саморозвитку Карла Роджерса. «У кожний момент особистість, яка повноцінно функціонує, шукає нових способів життя, щоб не опинитися закутою в застиглих формах, які вже більше неадаптивні. Вони здатні адаптуватись до нових умов, вони авангард людської еволюції» (Роджерс, 1956). Людей такого типу Роджерс назвав повнофункціонуючою особистістю. Він вважав, що особистість здатна приймати і переносити свої переживання спокійно та водночас виявляти гнучкість свого душевного стану і адаптивність до тих чи інших подій. Також люди даного типу особистості у прийнятті рішення ставлять в пріоритет свої потреби і не залежать від думок інших людей. Крім вище переліченого, ці люди хочуть та намагаються приймати рішення самотійно та розвивають свою креативність. Можна зробити

припущення, що саморозвиток – це відкритість до досвіду, незалежність думок у прийнятті рішень та невідчужуваність маніпуляціям навколишнього середовища.

Отже, такий аспект як «саморозвиток» досліджує велика кількість дослідників та дослідниць з різних галузей науки: психологія, економіка та коучинг. На основі опрацьованої літератури зрозуміло, що саморозвиток – це свідоме приділення часу розвитку власних здібностей з метою досягнення благ та задоволення власних потреб, таких як добре оплачувана робота, або відкриття нових можливостей.

РОЗДІЛ 2. НАПРЯМКИ САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТСТВА НаУКМА

2.1. Саморозвиток як частина освітнього процесу

В контексті саморозвитку важливо згадати про науково-технічні революції, що призвели до позитивних зрушень ледве не у всіх сферах людського життя. У роботі «Психічна здатність та вищі навчальні здобутки у XX столітті» Пол Таубман та Теренс Уельс зазначали, що протягом XX століття відбулися відчутні зміни в сфері освіти. Автори наголошують, що у вказаний період освіта стала більше цінуватися, що призвело до збільшення кількості відвідування шкіл та інших навчальних установ. Крім цього, отримати закінчену вищу освіту є зазвичай обов'язковою умовою для отримання хорошої роботи та вірогідної появи доступу до різних благ, не кажучи вже про повну середню освіту.

Можна сказати, що саморозвиток також вивчали Джон М. Квіглі та Даніель Л. Рубінфельд. В роботі «Громадський вибір у вищій освіті» автори наголошували, що від людського капіталу, який зростає за рахунок вищої освіти, залежить мобільність індивіда в подальшому. Квіглі та Рубінфельд вказували на намагання людей отримати вищу освіту, аби бути матеріально забезпеченими в майбутньому та зручніше пересуватися по класовій драбині. Також вони зазначали, що державні установи намагаються всіляко розвивати та підтримувати ВНЗ, а особливо сильно вкладають гроші в більш популярні вищі навчальні заклади, або ж вони популярні через інвестування державних інститутів.

Цікаво звернути увагу на доробок такого автора як Пол Вахтель. В роботі «Повернення до інвестицій у вищу освіту: інший погляд» він говорить про пропорційність інвестування у вищу освіту та використання отриманої освіти в роботі, яка характеризуватиметься окупністю інвестування у вищу освіту та освіти в цілому. За Вахтелем, люди вкладають силу та гроші в освіту, аби отримати роботу. Виходить, що чим більше людина інвестує у вищу освіту, тим більше вона очікує на престижну роботу. Отже, можна інтерпретувати саморозвиток як відношення інвестування в освіту до успішної кар'єри в майбутньому.

Також є сенс згадати роботу Джері Р. Гріна «Майбутня аспірантура та академічна кар'єра». Грін зазначає, що багато хто зі студентів та студенток зазвичай не мають планів щодо свого майбутнього, адже не знають чим саме їм займатися, і вони воліють щоб їхня робота передбачала мобільність та бажають мати доступ до інформації. Крім цього, студентство хоче бути сильно заглибленими в роботу. Також цікаво наголосити на тому, які шляхи саморозвитку зазначав автор: деякі студенти та студентки продовжують своє навчання в університеті, таким чином роблячи академічну кар'єру, і є інші, які після отримання диплому йдуть одразу працювати. Власне така стратегія передбачає збільшення докладання зусиль з боку студентства, завдяки чому воно постійно вивчає щось нове та витрачає час на різні завдання поза навчальним періодом.

Ассаф Разін робить акцент на важливості інвестування сил та грошей в людський капітал. В роботі «Оптимальні інвестиції в людський капітал та економічне зростання» він наголошує на необхідності держави розвивати людський капітал громадян не шкодуючи на це сил та грошей, адже потім таке інвестування призведе до окупності, яка буде виражена у вигляді продуктивної роботи людей в майбутньому. Також автор акцентує увагу на забезпеченості індивіда в подальшому, яка залежатиме від постійного приділення часу для розвитку різних навичок та знань.

Як було зазначено на початку роботи, в Києво – Могилянській академії існує можливість для кожного студента та кожної студентки обирати собі предмети з різних спеціальностей, що може вказувати на збагачення культурного капіталу студентства та можливу переоцінку пріоритетів студентства. Зазвичай студентство вільно перебуває в соціальних контактах один з одним з різних причин, а значить, що вони спілкуються між собою та мають нагоду дізнатися щось корисне для себе в розмові, включаючи інформацію про саморозвиток. У КМА постійно проходять заходи, лекції, зустрічі, що влаштовуються з ціллю створити комфортну та насичену позитивними емоціями атмосферу. Крім цього, викладачі академії завше є привітними та комунікабельними людьми, готовими обговорити питання зі студентами та надати фідбек останнім. Очевидно, що вище перелічені особливості

НаУКМА позитивно сприяють появі мотивацій, адже багато хто зі студентства починає займатися пошуками себе, аналізує свої можливості та будує плани на майбутнє. Цілком можливо, що якась частина студентства НаУКМА націлена на успіх і причетність до якоїсь справи, готові пробувати щось нове, адже студентство КМА зазвичай цікавиться багатьма речами та воліє використовувати свої можливості задля самоактуалізації.

2.2. Засади вивчення саморозвитку студентства НаУКМА

Для вивчення аспектів саморозвитку студентів НаУКМА було обрано якісну методологію. Збір інформації проведено за допомогою онлайн-інтерв'ю, одного з якісних методів дослідження, а отже результати не є репрезентативними. Інтерв'ю проводилося у Messenger, в той час як поруч відбувався аудіозапис на телефоні. Інтерв'ю виявилися короткими через брак часу в опитаних. У вибірку увійшли студенти та студентки НаУКМА різного року навчання на наступних факультетах: ФСНСТ, ФЕН, ФГН, ФПвН, ФПрН. Кількість вибірки дослідження склала 27 осіб, серед яких 11 соціологів та 16 представників з інших спеціальностей та факультетів. Це дослідження є продовженням пошукової роботи, розпочатої в межах написання курсової роботи щодо використання вільного часу студентства НаУКМА на прикладі соціологів – третьокурсників з метою їхнього саморозвитку. Ідея долучення студентів інших спеціальностей та факультетів полягала в тому, щоб інформацією від них розширити знання про шляхи саморозвитку, які використовують студенти НаУКМА. В таблиці 2.1 подано інформацію про респондентів, що навчаються на спеціальності «Соціологія»:

Таблиця 2.1.

Соціально-демографічні характеристики респондентів-соціологів

№	Ім'я	Стать	Вік	Факультет	Спеціальність	Регіон народження
1	Марія	Жін.	19	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Київ
2	Валерій	Чол.	20	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Київ
3	Катя	Жін.	20	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Київ

4	Борис	Чол.	20	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Харків
5	Катерина	Жін.	19	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Київ
6	Наталка	Жін.	19	ФСНСТ	Соціологія-3	Чернігівська обл.
7	Ілля	Чол.	19	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Київ
8	Юля	Жін.	21	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Дніпро
9	Настя	Жін.	20	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Київ
10	Даша	Жін.	20	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Київ
11	Марія	Жін.	20	ФСНСТ	Соціологія-3	м. Київ

В таблиці 2.2 подано інформацію про респондентів, що навчаються на інших спеціальностях та факультетах:

Таблиця 2.2

Соціально-демографічні характеристики інших респондентів

№	Ім'я	Стать	Вік	Факультет	Спеціальність	Регіон народження
1	Вікторія	Жін.	20	ФГН	Германські мови-3	м. Буча
2	Ольга	Жін.	20	ФГН	Культорологія-2	Вінницька обл.
3	Вікторія	Жін.	19	ФСНСТ	Реклама та зв'язки з громадськістю-2	м. Київ
4	Нікіта	Чол.	20	ФПрН	Біолог-технолог-3	м. Фастів
5	Тетяна	Жін.	21	ФЕН	Економіка-4	Донецька обл.
6	Ігор	Чол.	21	ФПрН	Психологія, захист навколишнього середовища і	Чернігівська обл.

					збалансоване користування-4	
7	Павло	Чол.	20	ФПвН	Право-3	Південна Україна
8	Олена	Жін.	21	ФЕН	Маркетинг-3	м. Полтава
9	Марія	Жін.	20	ФСНСТ	Психологія-3	м. Крим
10	Марія	Жін.	20	ФГН	Історія-4	м. Івано-Франківськ
11	Денис	Чол.	20	ФГН	Філософія-3	м. Вінниця
12	Остап	Чол.	35	ФСНСТ	Політологія-4	м. Львів
13	Вікторія	Жін.	21	ФПрН	Хімія-4	м. Київ
14	Катерина	Жін.	21	ФПрН	Екологія-4	м. Харків
15	Анна	Жін.	19	ФСНСТ	Міжнародні відносини-2	м. Кременчуг
16	Анастасія	Жін.	20	ФГН	Українська філологія-4	м. Київ

Здійснення пошуку опитуваних відбувалося за допомогою інформаторів з числа спільних знайомих з намаганням уникнути повторюваності спеціальностей. Даний спосіб відбору респондентів та респонденток обумовлювався спробою в подальшому виявити можливі відмінні та спільні риси у досвідах учасників дослідження. До початку інтерв'ю студенти зазначали свою спеціальність і відповідали на питання соціально-демографічного блоку:

- 1) Вкажи своє ім'я
- 2) Скільки тобі років?
- 3) Вкажи регіон народження

Під час інтерв'ю учасники надавали інформацію і свої міркування з наступних питань:

- 1) Які ти читаєш книжки для саморозвитку?
- 2) Вивчаєш англійську або інші мови?
- 3) Чи відвідуєш курси/тренінги?
- 4) Плануєш відвідувати курси, тренінги?
- 5) Ти працюєш?
- 6) Ким ти себе хочеш бачити в майбутньому в професійній діяльності?
- 7) Звідки ти отримав/отримала інформацію про даний шлях саморозвитку?
- 8) Звідки ти зазвичай отримуєш інформацію про шляхи саморозвитку?

Варто зазначити, чому самі такі питання були включенні в опитник. По-перше, в створення даного варіанту опитника були покладені результати курсової роботи і на основі відповідей респондентів та респонденток після проведення інтерв'ю було виявлено декілька ключових аспектів саморозвитку опитаних: книги, мови, курси/тренінги, робота; власне перші шість питань включають в себе ці шляхи саморозвитку. По-друге, з метою розуміння того, які джерела інформації використовують студенти для пошуку напрямків саморозвитку.

2.3. Напрямки саморозвитку студентства НаУКМА

Книги для саморозвитку

Книги для саморозвитку виявилися такими, що є корисними та необхідними для саморозвитку майже всім респондентам та респонденткам. Більшість опитаних полюбляє читати книги для саморозвитку та планує в подальшому продовжувати цікавитися такими книгами. Загалом більшість респондентів читають книги, які стовідсотково вважають пов'язаними з саморозвитком. Респонденти читають ці книги з метою розвиватися, особливо це стосується розвитку своєї майбутньої професії. Ось цитата однієї респондентки, яка найкраще характеризує спрямованість опитаних читати літературу, яка пов'язана з їх спеціальністю та професією за спеціальністю:

«Так, я читаю одну. Вона навчає мене, як спілкуватися з дратівливим людьми, які більш агресивні і знаходити з ними спільну мову для того, щоб налаштувати з ними спільну комунікацію. Я вважаю, що це дуже важливо, особливо в моїй подальшій професії. Взагалі це книги, які б посприяли кращому спілкуванню з людьми та розвитку в собі стресостійкості.» (Респондент 3, Таблиця 2.2.).

В цілому значна частина респондентів вважає будь-які книжки такими, що сприяють саморозвитку, не залежачи від жанру чи тематики самих книг. Респонденти, сприймають це як очевидну річ і не замислюються над тим, чи можна вважати якісь книги як такими, що не є книгами для саморозвитку, та не акцентують на цьому увагу. Під час інтерв'ю деякі респонденти та респондентки сказали, що в принципі будь-яку книгу можна вважати корисною для саморозвитку:

Таблиця 2.3.

Будь-яка книга є книгою для саморозвитку

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: маркетинг-3	«Читаю книжки. Напевно будь-яка книжка була б книжкою для саморозвитку. Зараз я читаю книжки Джорджа Мартіна, за якими була знята "Гра престолів".»
Стать: чоловік Вік: 21 Спеціальність: Психологія, захист навколишнього середовища і збалансоване користування -4	«Дивлячись що вважати книжкою для саморозвитку. Читаю, але більшу слухаю, ну читаю теж. А книжки будь-які, ну тобто широкий спектр: від філософських текстів, текст психології, текстів можливо з психіатрії, текстів природничого напрямку, тобто не навчальних (пауза) Що я ще читаю? Тексти з маркетингу, з менеджменту, художню літератури різнопланову. Більшість це такі об'ємні романи, а-ля "Грьозди гнева" чи ну от почав зараз "Атланта, який розправив плечі" і етика цього твору мені дуже подобається. Хто мене сподвиг (пауза) Розпочалась моя літературно читацька кар'єра з книг, які мені пропонував батько, а наразі то, що стосується психології, я обираю сам.»

Крім цього, думку стосовно розгляду будь-якої книги, як книги для саморозвитку, поділяли респондентки спеціальностей факультету ФСНСТ:

Таблиця 2.4.

Думка про книги для саморозвитку студенток з ФСНСТ

Стать: жінка Вік: 19 Спеціальність: міжнародні відносини-2	«Так, я читаю книжки для саморозвитку. Правда приділяю не так багато часу, як мені хотілося. Якщо зараз, то я читаю книжку Марка Менсона "Тонкое искусство пофигизма". Зазвичай це книги про саморозвиток. Інколи це можуть бути книги пов'язані з психологією, наприклад книга Берна "Ігри, в які грають люди". Я була на дисципліні психологія впливу і дуже багато різної літератури було з психологією пов'язаної і тому мені там не мало книг пригледілось, які я в майбутньому хотіла б прочитати. А якщо так, ну це може російська класика: Достоевський, Пушкін, чисто просто щоб відволіктися і ні про не думати і тільки насолоджуватися моментом читання.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: психологія-3	«Я обожнюю читати книжки і в принципі вважаю, що будь-яка літера і художня, і популярна, і наукова, все це призведе до саморозвитку, тому так, читаю.»

Цікаво акцентувати увагу на причині деяких респондентів та респонденток, які загалом, за власними словами, не читають книг для саморозвитку, а замість надають перевагу прочитанню книг з ціллю отримання естетичного задоволення. Найбільш поширеною така думка була в студентів та студенток, які навчаються на спеціальностях факультету ФГН:

Таблиця 2.5.

Преференції щодо літератури в студентів з ФГН

Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: філософія-3	«Взагалі я не читаю зазвичай практично ніколи я не читав книжки для саморозвитку якщо мається на увазі книжки з розвитку певних скілів розвитку тайм-менеджменту чи реалізації робіт чи проектів, але я здебільшого читаю багато художньої літератури, яку я сам обираю, яка мені цікава, особливо світову класику. Дещо з української класичної літератури. Останнім чимось я прочитав "Декамерон" Джованні Боккаччо, це класика зарубіжної літератури і Роман Достоевського.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність:	«Я читаю книжки для саморозвитку, але на багато в меншій мірі, ніж художню літературу, тому що книжки для саморозвитку вони не мають сюжету захопливого.

українська філологія-4	Зазвичай це якась мотиваційна література і вона тебе підштовхує до дії, а не погружає тебе в читання саме.»
---------------------------	---

Також, були респонденти, які надають перевагу читати скоріше художні книжки, а ніж книги для саморозвитку, проте опитані з різних спеціальностей та факультетів:

Таблиця 2.6.

Читання книг задля естетики

Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: біологія- технологія-3	«Насправді книжки для саморозвитку типу в обраній професії або в якомусь бізнес-плані в майбутньому, то я не особливо почитую. Ну я не знаю, чи можна вважати статті наукові, які ми опрацьовуємо в ході нашого навчального курсу можна вважати книжками для саморозвитку. Типу загалом, якщо брати максимум, що я би міг почитати, це якусь літературу, але знову ж таки яка націлена не на саморозвиток в якомусь комерційному плані, а скоріше в естетичному натхненні.»
Стать: чоловік Вік: 35 Спеціальність: політологія-4	«Я люблю читати книжки загалом, наприклад, під час карантину прочитав 5 підручників з теоретичної механіки, і ще десь 10 книжок з фізики. Не можу сказати, що метою є саморозвиток (пауза) радше, я отримую естетичне задоволення, а також інтелектуальне. читання книги для мене має мету отримати задоволення, але отримую його лише якщо підкорю автора праці. Отже, метою прочитання книг для мене є отримання естетичного задоволення від підкорення автора в розумінні його смислу.»

Тим не менш, серед опитаних студентів та студенток знайшлися такі, які не бачать сенсу в цих книгах. Цікаво зазначити, що дві студентки не бачать ніякої потреби в читанні книжок для саморозвитку, адже вони не містять потрібної інформації для опитаної студентки, або в них відсутнє задовільне пояснення з приводу питання аспекту саморозвитку:

Таблиця 2.7.

Негативне ставлення до книг про саморозвиток

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: історія-4	Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: культурологія-2
«Колись читала, зараз буквально одну-дві десь тому що в основному це просто повна вода. От, і рідко потрапляються класні книжки і це насправді дуже велика проблема, тому що для мене наприклад легше (пауза) я люблю вчитися і я люблю охоплювати якомога більше інфи за один раз, а для цього типу книжки, де купа води, мені не підходять. Мені набагато більше подобаються структуровані пости в телеграмі в Instagram, де в людини типу галочка, теза, інфа.»	«Книг для саморозвитку не читаю. Взагалі я насправді не розумію цей напрямок. Якщо в тебе є якась ціль, ти власне шукаєш інструменти, завдяки яким ти можеш її досягнути, а з приводу саморозвитку (пауза) не знаю, можливо це є книги, які пов'язані, наприклад, з емоційним інтелектом, де просто описується, яким чином можуть цього досягнути чи як воно застосовується, але не дається конкретних рекомендацій і ти власне потім вирішуєш, як ти це застосовує. А загалом ні, я не читаю книги, які пов'язані з саморозвитком. Зазвичай я гуглю, що мені потрібно.»

Мова як засіб для саморозвитку

Треба зазначити на присутності англійської мови, яка відіграє важливу роль в житті респондентів. Загалом опитані студенти та студентки приділяють час вивченню англійської мови, пояснюючи це необхідністю для кар'єри в подальшому та важливістю англійської, як в сучасному світі, так і в майбутньому. Крім того, опитані використовують будь-які можливі варіанти вивчення мови, чи то додаток в телефоні, чи курси:

«В мене є декілька додатків з вивчення мов. Це...-це англійська. Потім для німецькою я використовую Duolingo, і ще два додатка, де створюю картки для вивчення нових слів, а також додаток від...там можна проходити безкоштовно курси.» (Респондент 2, Таблиця 2.2.).

«Я вивчаю англійську мову, бо в майбутньому я впевнена, що мені це знаходиться, світ не стоїть на місці і розвивається, тому я вважаю, що десь через 10-30 англійську мову вже будуть знати приблизно всі. Якщо я хочу мати якійсь кар'єрний зріст, то я маю знати мінімум англійську, але для майбутнього я хочу вивчити ще іспанську.» (Респондент 3, Таблиця 2.2.).

«Англійську мову вивчаю. Вивчаю самотійно, там дивлюся різні відео, ну й по навчанню там роблю багато завдань, англійською зрозуміло.» (Респондент 7, Таблиця 2.2.).

Хоча більшість опитаних націлені вивчати саме англійську мову, серед респондентів та респонденток знайшлися такі, що окрім англійської мови вивчають ще, як мінімум, одну мову:

Таблиця 2.8.

Вивчення інших мов

Стать: чоловік Вік: 35 Спеціальність: політологія-4	«Зараз продовжую вивчати англійську мову, тому що вона мені потрібна в моїй діяльності, але також вивчаю італійську та іспанську.»
Стать: жінка Вік: 19 Спеціальність: соціологія-3	«Так, зараз я продовжую вивчати англійську мову і вчу німецьку мову.»
Стать: жінка Вік: 19 Спеціальність: міжнародні відносини-2	«Так, я вивчаю англійську, арабську і німецьку. Арабську вивчаю в Могилянці, ну в вільній час також самотійно намагаюся проходити якісь тести. Якщо англійська, то намагаюся дивитися якісь серіали або фільми англійською мовою, а німецьку я вивчала в школі і продовжую самотійно також само, як в з англійською, читати якусь літературу або дивитись якісь серіали, або фільми німецькою мовою.»

Також серед опитаних респондентів та респонденток знайшлася одна людина, яка в свій час перестала вивчати мови:

«Англійську мову вивчав в школі. Там достатньо погане викладання і я особливо нею не переймався. Наразі я ні, ну тобто мови я взагалі не схильний до філології і до вивчення мов. Так що ні.» (Респондент 6, Таблиця 2.2.).

Відвідування курсів та тренінгів

Треба сказати, що більшість опитаних мають цілком позитивну думку щодо курсів та тренінгів. Наступна цитата найкраще показує зацікавленість студентів та студенток у курсах, тренінгах:

«Я зараз записаний на онлайн-курси на Курсері, яку відкрила КМА для студентів, Coursera camp us, і там я прослухав і завершив вже успішно, отримавши сертифікат, з онлайн-курсу з програмування і зараз також слухаю курс з мого фаху з філософії. В принципі я відвідував минулого року курси з німецької мови, але це було моє свідоме рішення, до якого я йшов доволі тривалий час. Ці курси досить чимало коштують, тому я б не сказав, що це було спонтанне рішення, типу я не дізнався про ці курси на якомусь телеграм-каналі, а завтра пішов на них. Я до спить довго планував на них піти.» (Респондент 11, Таблиця 2.2.).

Серед опитаних студентів та студенток деякі зазначили, що відвідують онлайн або оффлайн курси, які напряму пов'язані з майбутньою професією опитаних:

Таблиця 2.9.

Відвідування курсів, пов'язаних з майбутньою професією

Стать: жінка Вік: 21 Спеціальність: економіка-4	«Да, я посещаю курсы по тайм-менеджменту, курсы по смм продвижения, также курс по графическому дизайну и тренинг как развить бренд. Также я зарегистрировалась (пауза) есть онлайн такое приложение на телефоне, которое там, где ты можешь переписываться с разными иностранцами, девочками, мальчиками. Просто ты выбираешь свой родной язык и язык, который ты хочешь учить, и тебе подыскивают тех людей, которые учат, например, украинский или русский язык, а взамен могут общаться с тобой на английском языке. То есть грубо говоря
--	--

	нейтив спикер помогает в спикинге. Вот (пауза) и также я учу чешский уже полгода, занимаюсь, тоже смотрю мультфильмы/фильмы и занимаюсь с преподавателем онлайн.»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: право-3	«Курси й тренінги я відвідую. Нещодавно відвідав курс від юридичної фірми "Авелум Еменей academy". Це був курс про злиття і поглинання компаній, як це все оформлюється, як робити це все в Україні з англійським правом, різні деталі цих Еменей льгот.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Що мене цікавить найбільше – це портретна фотографія, і в принципі я не заперечую займатися цим далі в професійному плані Я записалися на два курси з фотографування, які буду відвідувати в травні.»

Під час інтерв'ю деякі респонденти та респондентки, яким курси та тренінги до вподоби, сказали про брак часу, якого не вистачає не тільки на відвідування курсів в оффлайн режимі, а й в онлайн. Нижче наведена цитата цілком представляє думку охочих, які наразі не мають часу відвідувати курси чи тренінги, які планують це зробити в майбутньому:

«Ні, я нажаль не відвідую зараз ніякі курси або тренінги через брак часу.»

(Респондент 13, Таблиця 2.2.).

Не дивлячись на те, що більша частина опитаних респондентів та респонденток або зазвичай відвідують курси та тренінги, або планують в майбутньому, є такі респонденти, які мають скоріше негативне ставлення до курсів та тренінгів. Студенти аргументували свою позицію, посилаючись на відсутність продуктивності вище згаданих способів розвитку:

Таблиця 2.10.

Негативна налаштованість до курсів та тренінгів

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: культурологія-2	«Ні, я не відвідую курси або тренінги, тому вважаю, що група людей- це завжди якийсь середній рівень, на який ти орієнтуєшся, ну або все ж таки в тебе зі знаннями все погано і ти відстаєш а (пауза) ну просто платиш за курс і врешті решт ти не отримуєш результату. Тому я вважаю, що відвідування курсів або тренінгів (пауза) ну це може бути самоціллю, але їхня ефективність не виправлена. От тому я не планую відвідувати якісь курси чи тренінги.»
--	---

Стать: чоловік Вік: 35 Спеціальність: політологія-4	«Чув про різноманітні курси та тренінги, але поки у мене немає ні часу, ні фінансів на додаткові заняття, хоча я ще не бачу в них раціональної доцільності саме зараз.»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«А тренінги, я взагалі проти цього. Мені здається, що це якесь, як це називається, мошенництво.»

Плани стосовно курсів та тренінгів

Як вже зазначалося раніше, багато опитаних респондентів та респонденток хочуть записатися на різні курси та тренінги. Таблицею представлені студенти та студентки, які мають найчіткіші уявлення стосовно курсів, на які опитані хотіли б записатися:

Таблиця 2.11.

Бажання відвідати курси в подальшому

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: українська філологія-4	«Я б звісно хотіла б записатися на якийсь курс масштабний там на рік або на два роки після того, як отримаю диплом бакалавра. Це було б пов'язане з арт (пауза) не знаю, ще не визначилась насправді, арт-директор наприклад, або медіа, або культура, або щось таке, копірайтинг, або якусь нову сферу для себе спробувати відкрити, тому що я багато не знаю ще»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: філософія-3	«В принципі надалі я планую записуватись на онлайн-курси я думаю на Курсері, допоки ця можливість відкрита для студентів НаУКМА і в принципі я би хотів більш досконало завершити спеціалізацію з програмування, до якої входить аж ціла низка онлайн-курсів. А в принципі тренінги і курси в реальному житті я не відвідую.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: історія-4	«Можливо планую. От якраз курси, тренінги, це класна штука в плані такої рафенованої інформації, коли тобі дають такий максимальній імпульс, поштовх з максимальною кількістю інфи. От деколи, коли в мене є якісь лакуни в знаннях, я от хочу там ще навчитися якогось там дизайну або чогось такого, я іду за цим, да? Або якщо мені потрібна бумажка, наприклад, тому що в копірайтингу, таргетингу, в якихось таких штука типу на тих матеріалах, які в мене були, я достатньо розібралася. Тому що для того, щоб мутити це більш-менш адекватно просто потрібен досвід, а поглиблювати свої знання,

	наприклад, в роботі з презентаціями, логотипами і так далі я не впевнена, що мені для цього потрібні курси наразі, тому що багато чого можна навчитися самому. А на рахунок курсів, якби я раптом і захотіла піти, то швидше за все це просто якісь масові івенти великі, куди можна буде потрапити для того, щоб поспілкуватися з людьми і поговорити про їхній якийсь особистий досвід, тому що, по чесному, в тих сферах, в яких я зараз мечуся, тренінгів мені достатньо. Мені от якраз працювати почати пора.»
Стать: жінка Вік: 21 Спеціальність: економіка-4	«Также я хочу начать тренинг по икселю со следующей недели. Я уже уже прошла часть курсов по дизайну, по графическому дизайну, ну составлении дизайна с использованием иллюстратор и фотошоп. Я планирую дальше их посещать. Как я их закончу, то будут нужны курсы для улучшения некоторых навыков. Курсы по языку. Также у нас в Могиланке есть возможность посещать Курсеру. Я бы хотела подтянуть там свой иксель, знать больше особенностей икселя и как можна с ним намного проще работать, а не то, как я привыкла.»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: право-3	«Планую відвідувати курси зараз, як закінчиться сесія. Є багато доступних курсів на Курсері, тому збираюсь їх відвідувати»

Зайнятість респондентів та респонденток

Під час інтерв'ю стало зрозуміло, що приблизно половина респондентів та респонденток були працевлаштованими, принаймні на момент проведення інтерв'ю. Якщо розглядати сам вид зайнятості опитаних, то можна помітити, що професія фотографа або робота, пов'язана з фотографією є найбільш поширеною. Три респондентки любляють фотографувати та мають працю, яка передбачає роботу з фотографією:

Таблиця 2.12.

Зайнятість студенток у сфері фотомистецтва

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Взагалі більшість свого вільного часу від навчання я приділяю своїй роботі. Це моя робота, яка стала роботою, тобто це починалося все з хоббі, а потім це хоббі стало роботою. Це фотографія.»
---	---

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Що мене цікавить найбільше-це портретна фотографія, і в принципі я не заперечую займатися цим далі в професійному плані.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: маркетинг-3	«Працюю реташером, тобто професійно редагую фотографії інших людей, інших фотографів. Це дуже складна ретуш, тобто така, яка потребує більшого ступеня редагування, ніж мої власні фотографування тому, що я фотографую в більш натуральному стилі. Також я фотографую, коли я не на карантині.»

Також, серед опитаних знайшлися ще студенти та студентки, які працюють на роботах, безпосередньо не пов'язаних зі спеціальністю опитаних:

Таблиця 2.13.

Робота не за спеціальністю

Стать: чоловік Вік: 21 Спеціальність: Психологія, захист навколишнього середовища і збалансоване користування-4	«Тобто звідки я отримую кошти? Тобто чи в якості праці найманим працівником? Ні, не працюю. Я так не працюю. Наразі я працюю в підприємстві батьків, якщо це, ну це звісно не рахується. Якщо в плані працювати, то це швидше всього підприємництво в сфері кооперативних груп.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: історія-4	«Я працюю парт-тайм, типу блін я постійно працюю кимось іншим. Я копірайтер, я (пауза) ну ладно, в смм я не працювало наповну, так що крім копірайтингу. Я аналітик наукових робіт, типу працюю з текстами різних жанрів, різних обсягів. Да іще я по гурто, коли жила я трохи нігті робила. Ну короче да, в мене просто купа всяких занять. А, ну і додаткові вела, але це по-моєму елементарно»
Стать: жінка Вік: 21 Спеціальність: економіка-3	«Я работала как сейлз-менеджер в ювелирной компаний, которая работает с иностранным рынком, это Европа и Америка, но из-за того, что сейчас все поставки сократились и закупки и заказы тоже сократились, а на данный момент там не работаю. Сейчас я робатаю в продвижении Инстаграмм профиля.»
Стать: жінка Вік: 19	«На даний момент я працюю в організації студентській «С. О. Люмен. Також я допомагаю,

Спеціальність: соціологія-3	час від часу, організації «Молодь за мир», яка працює із соціально захищеними верствами населення.»
Стать: чоловік Вік: 19 Спеціальність: соціологія-3	«У мене така, типу, робота бариги. Я щось купую десь дешевше і десь знаходжу людину, яка купить це трохи дорожче.»
Стать: жінка Вік: 21 Спеціальність: соціологія-3	«Я більше півтора року працюю смемщиком.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Оскільки я працюю викладачем англійської мови в лінгвістичному центрі, я хочу покращити свої знання.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Взагалі більшість свого вільного часу від навчання я приділяю своїй роботі. Це моя робота, яка стала роботою, тобто це починалося все з хоббі, а потім це хоббі стало роботою. Це фотографія.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Що мене цікавить найбільше – це портретна фотографія, і в принципі я не заперечую займатися цим далі в професійному плані.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: маркетинг-3	«Працюю реташером, тобто професійно редакую фотографії інших людей, інших фотографів. Це дуже складна ретуш, тобто така, яка потребує більшого ступеня редагування, ніж мої власні фотографування тому, що я фотографую в більш натуральному стилі. Також я фотографую, коли я не на карантині.»

Треба акцентувати увагу на тому, що з усіх опитаних лише двоє респондентів працюють безпосередньо за своєю спеціальністю:

Таблиця 2.14.

Працевлаштованість за спеціальністю

Стать: жінка Вік: 21 Спеціальність: хімія-4	«Я працюю у науковому інституті фізичної хімії, техніком першої категорії. Зараз займаюся тим, що синтезую і досліджую графенові каталізатори на оксидних носіях.»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: право-3	«Працюю у юридичній фірмі "Астерс". Ну так, типу стажуюсь помічником юриста.»

Варто зазначити, що один респондент та одна респондентка працювали офіціантами до карантину та планують продовжувати працювати, принаймні, в найближчому майбутньому, тобто після карантину:

Таблиця 2.15.

Офіціант як перспектива в близькому майбутньому

Стать: жінка Вік: 19 Спеціальність: міжнародні відносини-2	«До карантину я проходила стажування у Львівській майстерні шоколаду у ролі офіціанта. Ну після карантину чекаю поки це відкриється і я зможу знову повернутися до роботи.»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: біологія-технологія-3	«Зараз на даний момент, як я вже казав, я проходив курси офіціанта преміум класу, для того, щоб я міг працювати в закладів чотирьох зіркових/п'яти зіркових. Ну насправді я ж кажу, це близько мені, а в плані підробіток у загалом просто супер, тому на даний момент я працюю саме в даному напрямку.»

Також варто не забувати, що майже половина опитаних респондентів та респонденток, як мінімум на момент інтерв'ю, не були працевлаштованими. Один респондент дав дещо гумористичну відповідь на питання про працевлаштованість:

«Працюю в себе вдома. Посадив 400 щепців малини та обробив сад.»
(Респондент 12, Таблиця 2.2.).

Уявлення щодо професії в майбутньому

З приводу майбутньої професії преференцій між деякими студентами та студентками з одного боку розходяться, а з іншого – мають дещо спільне. Однозначно можна стверджувати про широке коло варіацій трудової діяльності в опитаних респондентів. Треба сказати, що серед опитаних респондентів та респонденток виявилось мало охочих працювати за своєю спеціальністю в майбутньому:

Таблиця 2.16.

Бажання будувати свою кар'єру в сфері власної спеціальності

Стать: жінка Вік: 19 Спеціальність: реклама та зв'язки з громадськістю-2	«Щось таке, але я б хотіла в майбутньому працювати в якійсь піар компанії піар-менеджером, керувати прожекторами й таке й саме. Вважаю, що це буде цікаво та (пауза) це до чого я прагну.»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: право-3	«Хочу бачити себе в майбутньому (пауза) ну це що пов'язане з моєю спеціальністю, скоріше як надання якихось адвокатських послуг. Можливо робота, як тобто робота в юридичній фірмі.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: психологія-3	«Ну конкретно я ще не вирішила, але вважаю, що це буде в сфері психології. Безумовно дуже цікава перспективна сфера. Ну мабуть щось HR або бізнес-тренерство. Короче кажучи, нести психологію, ту чарівну науку в маси.»
Стать: жінка Вік: 21 Спеціальність: хімія-4	«Я майбутньому я бачу себе вченою, яка робить якісь корисні відкриття мабуть не тільки в сфері хімії, а й в якихось інших супутніх сферах також.»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Хочу почати дивитися в Інтернеті курси, пов'язані з Excel, SPSS. Якщо я зможу підвищити свої навички, то я б хотів по стажуватися влітку, місяць, у аналітичному центрі Cedoss.»
Стать: чоловік Вік: 19 Спеціальність: соціологія-3	«Ну я розглядав SPSS. Якщо я буду аналітиком, то мені хотілося б це робити, але дійсно я розглядав такий варіант, що я буду десь сидіти і аналізувати якісь штуки через SPSS. Думав робити щось у сфері діджитал-маркетингу, там якесь просування. Поки що мені це цікаво, але це тільки в планах.»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Так, одне з того, чим я хочу займатися, це продовжувати, в принципі, академічну діяльність, яка більше стосувалася б політології. Хоча тут і соціологія застосовується звичайно.»

Цікаво акцентувати увагу на двох респондентках, які з одного боку мають приблизні уявлення щодо своєї майбутньої професії, але, з іншого боку, студентки готові спробувати себе ледве не в будь-якій сфері:

Таблиця 2.17.

Саморозвиток як пошук себе в процесі роботи

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: історія-4	Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: українська філологія-4
---	--

<p>«Ну по чесному, я себе бачу точно істориком, ну тоже тільки не на повну, а так тільки парт-тайм. Хочеться не залишати свою Могилянку, хочеться залишатися тут і працювати зі своїми студентами, і так далі. От не знаю, ну мені подобається вчити, вчити будь-чому, що я знаю сама, а от якраз напрацьовувати зі знаннями і так далі. Мені є достатньо такого чого розказати. Ну типу по факту будь-що, починаючи від математики до історії, смм, таргетингу і так далі.»</p>	<p>«В майбутньому я б хотіла максимально розвитися творчо, мати вільний час на дозвілля і мандри, тому що музикантка і фотограф, і мені потрібен на це час. Самореалізація. Я б хотіла, щоб кар'єра мені в цьому допомагала і щоб з колективом були тісні і класні стосунки. Тоді я б змогла розвиватися і прокачувати свої скіли, софт-скіли і не тільки. Я не вважаю себе кар'єристкою, поки я не ставлю собі за ціль побудувати кар'єру. Я занадто багато чим цікавлюся, щоб знаєш, поставити собі ціль на побудові кар'єри, сконцентрувати всі цілі на цьому і виділяти на це там 8 годин, 5 годин, 5 днів на тиждень і тому це доволі відкрите питання, але я б хотіла, щоб там було місце для креативу, для моєї енергії і т.д. і т.п.»</p>
--	---

Крім цього, серед опитаних респондентів та респонденток знайшлися студент та студентки, які розглядають перспективу піти у бізнес або ж заснувати його:

Таблиця 2.18.

Підприємницька діяльність як майбутня зайнятість

<p>Стать: чоловік Вік: 21 Спеціальність: Психологія, захист навколишнього середовища і</p>	<p>«Як я вже зазначив, підприємництво – це на пряму не стосується захисту довкілля, а (пауза) якщо говорити про захист довкілля, то виключно якісь меценатські можливо речі за можливістю, а не як професійні галузь. Ну це все таки в майбутньому. Що за підприємництво, це ну я вже говорив, в напрямку кооперації і онлайн-продуктові продажі.»</p>
--	--

збалансоване користування -4	
Стать: жінка Вік: 21 Спеціальність: соціологія-3	«Мені здається, що ось ті знання, які я здобуваю в маркетингу, вони будуть більш придатні для поширення, наприклад, мого власного бізнесу (пауза). Я буду знати, як поширити свій продукт. Є в мене план розвинути свої ораторські здібності, тому що в мене є страх публічних виступів.»
Стать: жінка Вік: 19 Спеціальність: міжнародні відносини-2	«Загалом досить не легке запитання, адже я не збираюся (пауза) ну не має в мене бажання на даному етапі пов'язувати свою професію зі своєю спеціальністю. Можливо хотіла б спробувати себе в готельно-ресторанній сфері. Ну в принципі для початку адміністратором або помічником управляючого. Ось такі посади, які (пауза) від людей яких залежить розвиток самого готелю або ресторану. Потім в майбутньому хотілося б займатися власним бізнесом, щось відкрити, чи то кафе ресторан, чи то якісь міні готельчик, але про це поки що багато думок не було.»

Також у вибірці опитаних були люди, які мають плани працювати в сфері маркетингу, менеджменту піару та журналістики:

Таблиця 2.19.

Варіанти працевлаштування у сферах діяльності в подальшому

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Я думаю всі навички будуть корисними не тільки в написанні статей, але в різних ключових повідомленнях, корисних для маркетингу, менеджменту і піару. Я ще не визначилася в якій, але мене чимось приваблює кожна з цих сфер, разом з журналістикою ще.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Хочу щось з рекламою пов'язане. Наприклад, маркетолог або щось з піаром, але так поки що не знаю.»
Стать: жінка Вік: 19 Спеціальність: соціологія-3	«Я б хотіла стати саме графічним дизайнером та поєднувати це з рекламою.»
Стать: жінка Вік: 21 Спеціальність: економіка-4	«Пока мне интересно, что бы я могла быть ейчаром, к примеру, или я могла быть специалистом по маркетингу, или заниматься определённой логистикой, например в компании создания бизнес-плана и стратегии его

	продвижения определённого продукта. Я думаю это ближе к маркетингу будет, то есть я очень рада, что я была на экономике, эти знания мне помогут, но я хочу все же перейти немного в другую отрасль.»
--	--

Крім цього, у вибірці опитаних респондентів та респонденток були студент та студентка, які розглядають можливу перспективу працювати у політичному чи громадському секторі:

Таблиця 2.20.

Робота в громадському і політичному секторі як майбутня кар'єра

Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: філософія-3	«Мені важко визначити певну вакансію чи посаду, але я думаю, що мені цікава робота в медіа-аналітиці або в консалтингу, який стосується певних політичних чи соціальних проблем, щось на кшталт центрів дослідження міжнародної політики або центрів дослідження соціальних якихось сфер, типу щось на кшталт цього або знову ж таки, як я сказав на початку, медіа-аналітика.»
Стать: жінка Вік: 21 Спеціальність: екологія-4	«Конкретно не бачу поки для себе конкретну галузь, але це однозначно має бути громадський або державний сектор. Конкретного напрямку поки що не знаю.»

Також серед опитаних студентів та студенток виявилися охочі респондентки будувати свою кар'єру зі сферою фотомистецтво та кіно, зокрема студентки, які вже мали роботу з фотографією:

Таблиця 2.21.

Фотомистецтво як омріяна робота в майбутньому

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: германські-мови-3	«По-перше, в професії, пов'язаною з іноземними мовами, і також я хочу пов'язати свою майбутню професію з творчими професіями, такими як 3D-аніматор, режисер, кінематограф і таке інше.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: маркетинг-3	«Хочу спробувати знімати на відео та знімати свої короткі фільми. Можливо я стану режисером, можливо ні, можливо я просто залишуся фотографом і відеографом. Час це покаже.»

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: соціологія-3	«Що мене цікавить найбільше-це портретна фотографія, і в принципі я не заперечую займатися цим далі в професійному плані.»
Стать: жінка Вік: 19 Спеціальність: соціологія-3	«Взагалі більшість свого вільного часу від навчання я приділяю своїй роботі. Це моя робота, яка стала роботою, тобто це починалося все з хоббі, а потім це хоббі стало роботою. Це фотографія.»

Серед опитаних була одна студентка, яка мала навички художнього мистецтва, які б хотіла використовувати в подальшому для роботи:

«В професійній діяльності хочу бачити себе, швидше за все, як художниця. Можливо буду створювати якийсь колаб, де зможу застосовувати навички свої художні.» (Респондент 2, Таблиця 2.2.).

Заслуговує увагу один респондент, який єдиний серед всіх опитаних не мав більш-менш приблизного уявлення щодо своєї майбутньої роботи. Власне його думка стосовно роботи в подальшому достатньо сильно відрізняється від думок інших студентів та студенток наступним чином:

«Насправді тут дуже так я нейтрально себе відчуваю. Зараз поясню. Справа в тому, що мене не дуже цікавить те, чим я буду займатися. Мене скоріше цікавить те, наскільки я буду отримувати фінансову користь з цього. Насправді мені все одно, ким працювати. Головне, щоб я отримував достатньо високу зарплатню, тобто це не значить, що якщо я закінчую, наприклад, курс бакалаврату, що я буду обов'язково біологом і типу, що я пов'яжу своє життя з біологією.» (Респондент 4, Таблиця 2.2.).

Цікаво зазначити, що серед респондентів та респонденток була одна людина, яка не мала більш-менш розуміння, в яку галузь трудової діяльності податися:

«Ну, я теоретик і цим все сказано (сміється). Не відчуваю смаку від політології, хоча вивчав її на бакалавраті. Я маю стосунки з теоретичною фізикою (пауза) але це не пристрасть і не любов, а радше почуття спокою та тиші, коли математичними формулами торкаюся природи.» (Респондент 12, Таблиця 2.2.).

Джерела отримання інформації

Насправді відповіді опитаних респондентів та респонденток майже не відрізняються між собою. В основному студенти та студентки отримують інформацію про різні можливі способи саморозвитку за допомогою соціальних мереж, інтернету, книжок, свого оточення. Ось цитата, яка чітко описує думку респондентів та респондентів:

«В основном из окружения потому, что я, например, подписана на некоторых людей, которые говорят "ой, я была на таких то курсах, мне помогли та е книги". Я начинаю их читать, там вычитываю (пауза) ну типа знаешь, когда ты заходишь в публикации, там гугл, в Инстаграмме, оно тебе выкидывает просто какие-то похожие книги или курсы. Вот (пауза) знакомые могут посоветовать то, что они узнали от своих знакомых. Также знакомые, которые занимаются похожим делом, например смм (продвижение в сетях). Вот, и мы общаемся и они мне рассказали, то есть это все берётся из окружения. Иногда бывает я сама гуглю какие-то моменты, которые меня волнуют, например управление временем или улучшение тех то й тех то навыков, но чаще всего это от окружения идёт.» (Респондент 5, Таблица 2.2.).

Крім того, у вибірці опитаних респондентів та респонденток були такі, які прислуховувалися до думки професіоналів, або ж відомих особистостей та навіть дослухалися до їх порад:

Таблиця 2.22.

Професіонали як спосіб отримання інформації для саморозвитку

Стать: чоловік Вік: 21 Спеціальність: Психологія, захист навколишнього середовища і збалансоване користування -4	«Я помітив щодо себе певну річ, якщо це рекомендує, ну тобто через авторитети. Якщо це мені рекомендують знайомі, яких я вважаю фахівцями в тій чи іншій галузі один, два, три-це вже достатньо, щоб я цю річ точно постав, точно подивився.»
Стать: чоловік Вік: 20 Спеціальність: право-3	«Зазвичай про курси, тренінги дізнаюся від однокурсників та з соц мереж, дещо радять безпосередньо викладачі. Ну скоріше за все, інформацію я отримаю від друзів. Іноді радять викладачі.»

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: психологія-3	«Ну загалом зазвичай отримаю інформацію від людей, які є для мене взірцем, стиль життя яких мене надихає і до вподоби.»
Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: германські мови-3	«Ну по-перше, з соціальних мереж, з відео на ютуб, чимало книжок, статей. Можливо спілкування з більш досвідченими, можливо навіть професіоналами в цих сферах.»

Достатньо цікаві відповіді дали студент та студентка. Хоча опитані і застосовували Google, книги та оточуючих людей як джерело пошуку корисної інформації для саморозвитку, вони в першу чергу акцентували увагу на власній рефлексії, яка налаштовує опитаних шукати потрібну інформацію в інших джерелах:

Таблиця 2.23.

Альтернативні способи пошуку інформації

Стать: жінка Вік: 20 Спеціальність: культурологія-2	Стать: чоловік Вік: 35 Спеціальність: політологія-4
«Це швидше за всього, що спостерігала за іншими людьми, які мене оточують і власне думала, де мені було б цікаво реалізувати себе і де я б мала змогу реалізувати себе, тому що ре завжди (пауза) ну я розумію, що в ІТ я навряд чи себе реалізую, тобто якщо я займалася в художній школі там 7 років, то швидше за всього в мене вийде працювати в цьому напрямку далі.»	«Найчастіше я сам ставлю собі питання і намагаюся в різних джерелах знайти відповіді. Спершу гуглю, але якщо питання більше про згадування чогось в книжці, то шукаю цю книжку і отримую відповідь.»

Дослідники та дослідниці усвідомлюють важливість саморозвитку, для якого інвестування в освіту є невід'ємною частиною. Сучасна політика щодо освіти виражається необхідністю отримати середню та вищу освіту, а також займатися

саморозвитком у вільний від навчання та роботи час. В цілому, суспільство спрямовують, зокрема студентство, розвиватися з метою реалізації власного потенціалу в трудовій діяльності та забезпеченості в майбутньому. Опитані респонденти та респондентки виявили готовність до взаємодії, яка виражена в згоді дати інтерв'ю. Респонденти відповіли на всі питання. Через брак часу в опитаних інтерв'ю виявилися короткими. Тим не менш, відповіді були прийнятними для аналізу отриманої інформації. Також, у вибірці опитаних відсутні респонденти та респондентки з факультету ФІ через відсутність спільних знайомих. Опитані респонденти приділяють вільний від навчання час для саморозвитку. Серед напрямків саморозвитку студентства НауКМА були: книги, мови, курси та робота. Інформацію стосовно напрямків саморозвитку студенти отримували від ЗМІ та власного оточення.

ВИСНОВОК

Такий аспект як «саморозвиток» вивчається вченими з низки різних сфер діяльності, зокрема з соціології, психології, економіки та коучингу. З усього багатоманіття визначень дослідження спиралося на два способи визначення саморозвитку: перший, саморозвиток як соціальний, культурний та людський капітали; другий, саморозвиток як інвестиція в особистісне становлення. Якщо коротко, то саморозвиток – це свідоме приділення часу розвитку власних здібностей з метою досягнення благ та задоволення власних потреб, таких як добре оплачувана робота, або відкриття нових можливостей. Варто зазначити, що саморозвиток є невід’ємною складовою освіти, а з початку ХХ століття спостерігається тенденція зросту важливості розвивати навички з різних сфер трудової діяльності.

Для вивчення аспектів саморозвитку студентів НаУКМА було обрано якісну методологію. Збір інформації проводився за допомогою онлайн-інтерв’ю. Інтерв’ю були стандартизованими та напівструктурованими. В цілому, респонденти та респондентки проявили готовність співпрацювати, хоча були респонденти, які не мали бажання проводити інтерв’ю та не змогли виділити час для інтерв’ю. До вибірки дослідження увійшли респонденти та респондентки з усіх факультетів, крім ФІ. Невдалий пошук респондентів з факультету ФІ спричинений відсутністю спільних знайомих. Дослідження не є репрезентативним.

Напрямки саморозвитку опитаних студентів є схожими між собою. В основному студенти використовували всі напрямки саморозвитку: книги, мови, курси, заходи та робота. В цілому, опитані респонденти читають книги для саморозвитку. Варіація книг, які читають опитані респонденти, достатньо велика.

Серед варіантів книг для саморозвитку були книги, що пов’язані з покращенням рівня продуктивності, збільшенням власної рішучості та розвиненням навичок успішної людини. Також респонденти читають літературу, яка стосується спеціальності респондентів. Варто зазначити, що респонденти, які читають книги, пов’язані з власною спеціальністю, розглядають перспективу робити кар’єру за спеціальністю. Для деяких опитаних могилянців будь-яка книга

є такою, яку можна вважати книгою для саморозвитку, причому жанр і сюжет книги не відіграють роль. До того ж, були респонденти, які надають перевагу літературі, не пов'язаній з саморозвитком. Цікаво, що декотрі респонденти є негативною думки стосовно книг для саморозвитку, аргументуючи відсутністю корисної інформації про саморозвиток.

Вивчення мов для опитаних респондентів є важливим напрямком саморозвитку. Майже всі учасники вивчають мови і вважають володіння мовами необхідною умовою в майбутній професії. Серед респондентів були такі, які вивчають не тільки англійську мову. Серед інших найчастіше згадувалася німецька. Для покращення рівня володіння мовами респонденти використовують широке коло можливостей, наприклад, перегляд фільмів та серіалів мовою оригіналу або відвідування курсів з вивчення іноземної мови.

Варто сказати, що відвідування курсів вважається доцільним напрямком саморозвитку. Всі студенти проявили бажання відвідувати курси в подальшому. Багато респондентів були записаними на безкоштовні онлайн-курси від НаУКМА. В основному варіанти курсів, як теперішніх, так і майбутніх, пов'язані з вивченням іноземної мови та бажаною майбутньою кар'єрою. Примітним є відсутність зацікавленості студентів в тренінгах: лише три людини проявили бажання окрім курсів відвідувати також тренінги, які стосуватимуться майбутньої діяльності та навичок тайм-менеджменту. Були і такі, які не розглядали тренінги як напрямок саморозвитку.

Робота є важливим напрямком саморозвитку для опитаних респондентів. Деякі студенти були працевлаштованими до карантину та навіть на момент карантину, причому більшість працювали не за власною спеціальністю. В основному, сфери зайнятості студентів виглядають наступним чином: фотомистецтво, маркетинг, рестораний бізнес. Учасники дослідження мають чіткі уявлення щодо сфер трудової діяльності, в якій планують будувати кар'єру. Варто зазначити, що не всі студенти розглядають перспективу майбутньої зайнятості в сферах, які пов'язані зі спеціальністю. Загалом майбутня робота стосується сфери маркетингу, піару, аналізу даних, фотомистецтва.

Шляхи студентів щодо отримання інформації про напрями саморозвитку майже не відрізняються між собою. Студентству характерно застосовувати ЗМІ та власне оточення з метою отримання інформації. Багато респондентів посилалися на друзів та знайомих як на доцільний спосіб пошуку інформації про напрями саморозвитку. Соціальні мережі часто використовуються як спосіб отримання інформації. Для деяких студентів думка батьків або авторитетів, тобто професіоналів в трудовій сфері діяльності, є релевантним способом пошуку інформації про напрями саморозвитку.

Спираючись на результати проведеного дослідження було зроблено наступні *припущення*:

- 1) Студентство НаУКМА вивчає, як мінімум, одну іноземну мову – англійську
- 2) Могилянці відвідують різноманітні курси
- 3) Студенти ФГН частіше не розглядають свою майбутню роботу за спеціальністю навчання
- 4) Студенти факультету ФГН більше, ніж студенти інших факультетів, читають художню літературу
- 5) Соціологи найбільш охочі зробити кар'єру в сфері маркетингу або піару

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Грішнова, А. (2014). Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. Соціально-трудові відносини: теорія та практика, 1, 34-40. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2014_1_5

Локтіонова Д. А., Радзіцька М. С. (2014). Основні підходи до визначення поняття «культурний капітал» у сучасному науковому дискурсі. Наукові праці. Соціологія, 234 (222), 51-54. Режим доступу: [file:///C:/Users/human/Downloads/Npchdusoc_2014_234_222_12%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/human/Downloads/Npchdusoc_2014_234_222_12%20(4).pdf)

Прушківська, Е. В., Переверзева, А.В. (2007). Людський капітал: проблеми та перспективи. Економічний вісник НГУ, 3, 17-24. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/48399093.pdf>

Фукуяма, Ф. (2018). Соціальний капітал (пер. з англ. Л, Шевчук.). Незалежний культурологічний часопис «І».

Беккер, Г. С. Человеческое поведение. Экономический подход. Избранные труды по экономической теории / Пер. с англ. , сост., науч. ред-р послес-я Р.И. Капелюшников; предис-я – М.И. Левин. - М.: ГУВШЭ.– 2003. – 672 с.

Мескон, М., Альберт, М., Хедоури, Ф. (1997). Основы менеджмента. (пер. з англ. Л.,И., Евенко). Москва: Дело, 492 с. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/4514715/>

Оллпорт. Г. (2002). Становление личности. Избранные труды (пер. з англ. Л.Трубицыной и Д.Леонтьева). Москва: "Смысл". Режим доступу: <http://www.psylib.ukrweb.net/books/olpor01/index.htm>

Роджерс, К. (1994). Взгляд на психотерапию. Становление человека. (пер. з англ. М.,М., Исениной) Москва: "Прогресс". Режим доступу: https://royallib.com/book/rogers_karl/o_stanovlenii_lichnostyu.html

Alfred Adler. (1929). The Science of Living. London: George Allen W Unwin Ltd Museum Street. Retrieved from: file:///C:/Users/human/Downloads/epdf.pub_the-science-of-living.pdf

Berscheid, E., Graziano, W., Monson, T., Dermer, M. (1976). Outcome Dependency: Attention, Attribution, and Attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, (5), 978-989. Retrieved from: file:///C:/Users/human/Downloads/Outcome_dependency_Attribution_and_attra.pdf

Buchanan, T. (2000). Internet research: Self-monitoring and judgments of attractiveness. *Behavior Research Methods, Instruments. & Computers*, 32 (4), 521-527. Retrieved from: <https://link.springer.com/content/pdf/10.3758/BF03200824.pdf>

Carmeli, A., Schaubroeck, J. M. (2005). How Leveraging Human Resource Capital with its Competitive Distinctiveness Enhances the Performance of Commercial and Public Organizations. *Human Resource Management*, 44 (4), 391-412. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1314150>

Gambetta, Diego (2000) 'Can We Trust Trust?', in Gambetta, Diego (ed.) *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*, electronic edition, Department of Sociology, University of Oxford, ch. 13, 213-237. Retrieved from: [file:///C:/Users/human/Downloads/download%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/human/Downloads/download%20(1).pdf)

Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday. Retrieved from: https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf

Green, J. R. (1993). *Future Graduate Study and Academic Careers*. University of Chicago Press, 145-182. Retrieved from: <https://www.nber.org/chapters/c6100.pdf>

Hawkins, L. B., Leone, Ch. (2006). Self-Monitoring and Close Relationships. *Journal of Personality*, 739-778. Retrieved from: [file:///C:/Users/human/Downloads/Self-Monitoring_and_Close_Relationships%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/human/Downloads/Self-Monitoring_and_Close_Relationships%20(1).pdf)

Herzberg, F. (1959). *The hygiene-motivation theory. The Motivation to Work*. 2nd edition, New York: John Wiley. Chartered Management Institute Management House, Cottingham Road, Corby NN17 1TT. Retrieved from: <https://www.managers.org.uk/~media/Campus%20Resources/Frederick%20Herzberg%20-%20The%20hygiene%20motivation%20theory.ashx>

Hussein A Mustafa. (2018). Self-improvement. Salahaddin University - Erbil | SUH • Department of Business Administration. Retrieved from: [file:///C:/Users/human/Downloads/Self-improvement%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/human/Downloads/Self-improvement%20(1).pdf)

Juster, F. T. (1975). The Returns to Investment in Higher Education: Another View: Paul Wachtel. NBER, 151-170. Retrieved from: <https://www.nber.org/chapters/c3696.pdf>

Leone, Ch. (2006). Self-Monitoring: Individual Differences in Orientations to the Social World. Journal of Personality, 633-657. Retrieved from: [file:///C:/Users/human/Downloads/Self-Monitoring Individual Differences in Orientat%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/human/Downloads/Self-Monitoring Individual Differences in Orientat%20(3).pdf)

Mesarosova, M. (2017). Care for self-development in relation to the self-regulation in the students of helping professions. Special Issue,1 (3), 586-596. Retrieved from: [file:///C:/Users/human/Downloads/CAREFORSELF-DEVELOPMENTINRELATIONTOTHESELF-REGULATIONINTHESTUDENTSOFHELPINGPROFESSIONS%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/human/Downloads/CAREFORSELF-DEVELOPMENTINRELATIONTOTHESELF-REGULATIONINTHESTUDENTSOFHELPINGPROFESSIONS%20(3).pdf)

Mincer, J. (1958). Investment in Human Capital and Personal Income Distribution. Journal of Political Economy, 66 (4), 281-302. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/1827422>

Pretty, J. N., Ward, Hugh. (2001). Social Capital in Biodiversity Conservation and Management. World Development, 631-638. Retrieved from: [file:///C:/Users/human/Downloads/PrettySmithBiodConserv%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/human/Downloads/PrettySmithBiodConserv%20(1).pdf)

Quigley, J. M., Rubinfeld, D. L. (1993). Public Choices in Public Higher Education. University of Chicago Press, 243-284, Retrieved from: <https://www.nber.org/chapters/c6103.pdf>

Razin, A. (1972). Optimum Investment in Human Capital and Economic Growth. Review of Economic Studie, 455-460. Retrieved from: [file:///C:/Users/human/Downloads/razinrestud1972%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/human/Downloads/razinrestud1972%20(4).pdf)

Issues And Research Opportunities. Economic Research: Retrospect and Prospect: Human Resources, 6, 1–84. Retrieved from: <https://www.nber.org/chapters/c4125.pdf>

Taubman, P., Wales, T. (1975). Mental Ability and Higher Educational Attainment in the Twentieth Century. NBER, 45-70. Retrieved from: <https://www.nber.org/chapters/c3692.pdf>

ДОДАТОК А.

Гайд для проведення інтерв'ю

Інтерв'юер - Собченко Ксенія

Вступне слово

Вітання! Дякую за приділення часу для інтерв'ю.

Хочу зазначити, що немає правильних чи не правильних відповідей, адже мене цікавить саме твоя думка. Інформація, зібрана у нашому інтерв'ю, буде використовуватися тільки з метою наукової роботи, і ніде не буде поширюватися чи оприлюднюватися. Для фіксації і збереження інформації буде вестися аудіозапис інтерв'ю.

Блок 1. Соціально-демографічні дані

- Розкажи трохи про себе. Як тебе звуть? Скільки років? Регіон народження?
- Вкажи будь-ласка свою спеціальність та рік навчання

Блок 2. Книги, курси, тренінги в житті студентів.

- Які ти читаєш книжки для саморозвитку?
- Вивчаєш англійську або інші мови?
- Чи відвідуєш курси/тренінги
- Плануєш відвідувати курси, тренінги?

Блок 3. Робота та професійна спрямованість.

- Ти працюєш?
- Ким ти себе хочеш бачити в майбутньому в професійній діяльності?

Блок 4. Канали інформації про способи саморозвитку.

- Звідки ти отримав/отримала інформацію про даний шлях саморозвитку?
- Звідки ти зазвичай отримуєш інформацію про шляхи саморозвитку?

ДОДАТОК Б.

Транскрипти інтерв'ю

Інтерв'ю 1

Стать: жінка

Вік: 20

Рідне місто: Івано-Франківськ

Спеціальність: історія

I: Чи ти читаєш книжки для саморозвитку?

P: Колись читала, зараз буквально одну-дві десь тому що в основному це просто повна вода. От, і рідко по трапляються класні книжки і це насправді дуже велика проблема, тому що для мене наприклад легше (пауза) я люблю вчитися і я люблю охоплювати якомога більше інфи за один раз, а для цього типу книжки, де купа води, мені не підходять. Мені на багато більше подобаються структуровані пости в телеграмі в Instagram, де в людини типу галочка, теза, інфа.

I: Вивчаєш англійську або інші мови?

P: Да, я вчу англійську.

I: Чи відвідуєш курси/тренінги

P: Курси тренінги відвідувала. Я була інашом свого часу в школі ораторського мистецтва. Насправді дуже бестолкова штука, типу в мене є подруга (пауза) ну ладно, не зовсім бестолкова. Там є деякі лекції по проф придатності про якісь там софт скілс, він більш-менш нормальний. От моя подруга така пройшла і в результаті стало ще гірше, і я така ой клас. Проходила від New look смм, проходила безкоштовні курси від смм-менеджмент. Потім брейнхакер слухала. По підвищенню ефективності дуже багато всякого ну і тіпа насправді дуже багато чого залежить від твого особистого досвіду тому що (пауза) ну ладно, це вже напевно трошки дещо інша тема. Зараз не відвідную нічого такого.

I: Плануєш відвідувати курси, тренінги?

P: Можливо планую. От якраз курси, тренінги, це класна штука в плані такої рафенованої інформації, коли тобі дають такий максимальній імпульс, поштовх з максимальною кількістю інфи. Ну тобто насправді це набагато ефективніше, ніж книжки. Якщо хтось каже, що книжка це найкращий подарунок, який модно придумати, то неєє ребята, не. Не має якихось таких конкретних напрямків. От деколи, коли в мене є якісь лакуни в знаннях, я от хочу там ще навчитися якогось там дизайну або чогось такого, я іду за цим, да? Або якщо мені потрібна бумажка, наприклад, тому що в копірайтингу, таргетингу, в якихось таких штука типу на тих матеріалах, які в мене були, я достатньо розібралася. Тому що для того, щоб мутити це більш-менш адекватно просто потрібен досвід, а поглиблювати свої знання, наприклад, в роботі з презентаціями, логотипами і так далі я не впевнена, що мені

для цього потрібні курси наразі, тому що багато чого можна навчитися самому. А на рахунок курсів, якби я раптом і захотіла піти, то швидше за все це просто якісь масові івенти великі, куди можна буде потрапити для того, щоб поспілкуватися з людьми і поговорити про їхній якийсь особистий досвід, тому що, по чесному, в тих сферах, в яких я зараз мечуся, тренінгів мені достатньо. Мені от якраз працювати почати пора.

I: Ти працюєш?

P: Я працюю парт-тайм, типу блін я постійно працюю кимось іншим. Я копірайтер, я (пауза) ну ладно, в смм я не працювало наповну, так що крім копірайтингу. Я аналітик наукових робіт, типу працюю з текстами різних жанрів, різних обсягів. Да іще я по гурто, коли жила я трохи нігті робила. Ну короче да, в мене просто купа всяких занять. А, ну і додаткові вела, але це по-моєму елементарно.

I: Ким ти себе хочеш бачити в майбутньому в професійній діяльності?

P: Ну по чесному, я себе бачу точно істориком, ну тоже тільки не наповну, а так тільки парт-тайм. Хочеться не залишати свою Могилянку, хочеться залишатися тут і працювати зі своїми студентами, і так далі. От не знаю, ну мені подобається вчити, вчити будь-чому, що я знаю сама, а от якраз напрацьовувати зі знаннями і так далі. Мені є достатньо такого чого розказати. Ну типу по факту будь-що, починаючи від математики до історії, смм, таргетингу і так далі.

I: Звідки ти отримала інформацію про даний шлях саморозвитку?

P: Ну інфу, в основному, або мені кидають, або я шукаю сама. Основна моя платформа пошуків, це Інстаграм по суті. Я там працюю і живу, і цим воно зумовлено, тобто навіть по факту фейсбук не працює, хоча я знаю, що дуже багато івентів через фейсбук якраз. Є така дуже класна платформа, як Трактор, от і там я так само шукаю якісь класні тренінги на топ Uni lectures постійно виставляють якісь класні штуки. Потім є прикольні телеграм-канали, де постійно щось таке постать, типу як "почни щось".

Інтерв'ю 2

Стать: жінка

Вік: 21

Рідне місто: Полтава

Спеціальність: маркетинг

I: Чи ти читаєш книжки для саморозвитку?

P: Читаю книжки. Напевно будь-яка книжка була б книжкою для саморозвитку. Зараз я читаю книжки Джорджа Мартіна, за якими була знята "Гра престолів".

I: Вивчаєш англійську або інші мови?

P: Так. Зараз я продовжую вивчати англійську мову і вчу німецьку мову.

I: Чи відвідуєш курси/тренінги?

P: Зараз я купила онлайн-курс від фотографині, яка мені подобається, тому що я сама фотографую, мені хочеться розвиватися, навіть коли сиджу на карантині.

I: Чи плануєш відвідувати курси, тренінги?

P: Я відвідую якісь оффлайн курси, майстер-класи, коли вийду з карантину, але зараз мені вистачає онлайн навчання.

I: Ти працюєш?

P: Так, я працюю. Працюю реташером, тобто професійно редагую фотографії інших людей, інших фотографів. Це дуже складна ретуш, тобто така, яка потребує більшого ступеня редагування, ніж мої власні фотографування тому, що я фотографую в більш натуральному стилі. Також я фотографую, коли я не на карантині і працюю вчителем англійської в Sciling, то це онлайн і я працюю навіть зараз.

I: Ким ти себе хочеш бачити в майбутньому в професійній діяльності?

P: Хочу спробувати знімати на відео та знімати свої короткі фільми. Можливо я стану режисером, можливо ні, можливо я просто залишуся фотографом і відеографом. Час це покаже.

I: Звідки ти отримав/отримала інформацію про даний шлях саморозвитку?

P: Напевно ні завідки. Мені просто завжди подобалися красиві фотографії, завжди подобалися красиві фільми і я вирішила, що можу щось робити сама. Ну, я ні звідки цього не дізнавалася. Я просто захоплююся цим з дитинства і цим зараз займаюся.

I: Звідки ти зазвичай отримуєш інформацію про шляхи саморозвитку?

P: Зараз в більшій ступені це соціальні мережі або якісь оффлайн-заходи, або якісь знайомі, але так як я наразі сиджу на карантині, то це онлайн, і загалом я просто підписана на людей, які мені подобаються, ну я маю на увазі фотографів і які пропонують мені якісь навчальні матеріали зараз з якимось знижками, з якимось спеціальними пропозиціями, і я купую це тому що розумію, що потім мені це знадобиться.

Інтерв'ю 3

Стать: жінка

Вік: 20

Рідне місто: Вінниця

Спеціальність: культурологія

I: Чи ти читаєш книжки для саморозвитку?

P: Книг для саморозвитку не читаю. Взагалі я насправді не розумію цей напрямок. Якщо в тебе є якась ціль, ти власне шукаєш інструменти, завдяки яким ти можеш її досягнути, а з приводу саморозвитку (пауза) не знаю. Можливо це є книги, які пов'язані, наприклад, з емоційним інтелектом, де просто описується, яким чином

можуть цього досягнути чи як воно застосовується, але не дається конкретних рекомендацій і ти власне потім вирішуєш, як ти це застосовує. А загалом ні, я не читаю книги, які пов'язані з саморозвитком. Зазвичай я гуглю, що мені потрібно.

I: Вивчаєш англійську або інші мови?

P: В мене є декілька додатків з вивчення мов. Це... – це англійська. Потім для німецькою я використовую DuoLingo, і ще два додатка, де створююю картки для вивчення нових слів, а також додаток від (пауза) там можна проходити безкоштовно курси.

I: Чи відвідуєш курси/тренінги?

Ні, я не відвідую курси або тренінги, тому вважаю, що група людей – це завжди якийсь середній рівень, на який ти орієнтуєшся, ну або все ж таки в тебе зі знаннями все погано і ти відстаєш а (пауза) ну просто платиш за курс і врешті решт ти не отримуєш результату. Тому я вважаю, що відвідування курсів або тренінгів (пауза) ну це може бути самоціллю, але їхня ефективність не виправлена. От тому я не планую відвідувати якісь курси чи тренінги.

I: Ти працюєш?

P: Зараз наразі не працюю.

I: Ким ти себе хочеш бачити в майбутньому в професійній діяльності?

P: В професійній діяльності хочу бачити себе, швидше за все, як художниця. Можливо буду створювати якийсь колаб, де зможу застосовувати навички свої художні.

I: Звідки ти отримала інформацію про даний шлях саморозвитку?

P: Це швидше за всього, що спостерігала за іншими людьми, які мене оточують і власне думала, де мені було б цікаво реалізувати себе і де я б мала змогу реалізувати себе, тому що ре завжди (пауза) ну я розумію, що в ІТ я навряд чи себе реалізую, тобто якщо я займалася в художній школі там 7 років, то швидше за всього в мене вийде працювати в цьому напрямку далі.

Інтерв'ю 4

Стать: чоловік

Вік: 35

Рідне місто: Львів

Спеціальність: політологія

I: Чи ти читаєш книжки для саморозвитку?

P: Я люблю читати книжки загалом, наприклад, під час карантину прочитав 5 підручників з теоретичної механіки, і ще десь 10 книжок з фізики. Не можу сказати, що метою є саморозвиток (пауза) радше, я отримую естетичне задоволення, а також інтелектуальне. Читання книги для мене має мету отримати задоволення, але отримую його лише якщо підкорю автора праці.

Отже, метою прочитання книг для мене є отримання естетичного задоволення від підкорення автора в розумінні його смислу.

I: Вивчаєш англійську або інші мови?

P: Зараз продовжую вивчати англійську мову, тому що вона мені потрібна в моїй діяльності, але також вивчаю італійську та іспанську.

I: Чи відвідуєш курси/тренінги

P: Чув про різноманітні курси та тренінги, але поки у мене немає ні часу, ні фінансів на додаткові заняття, хоча я ще не бачу в них раціональної доцільності саме зараз.

I: Чи плануєш відвідувати курси, тренінги?

P: Так, планую (пауза) планую писати дисертацію в США, а для цього необхідно скласти тести з англійської мови, тому окрім самостійної підготовки братиму участь в курсах для здачі IELTS.

I: Ти працюєш?

P: Працюю в себе вдома. Посадив 400 щепців малини та обробив сад

I: Ким ти себе хочеш бачити в майбутньому в професійній діяльності?

P: Ну, я теоретик і цим все сказано (сміється). Не відчуваю смаку від політології, хоча вивчав її на бакалавраті. Я маю стосунки з теоретичною фізикою (пауза) але це не пристрасть і не любов, а радше почуття спокою та тиші, коли математичними формулами торкаюся природи.

I: Звідки ти отримав/отримала інформацію про даний шлях саморозвитку?

P: Дізнаюся про книги із самих книг (пауза) покликання. Правда можуть товариші щось порадити (пауза) або як було позавчора, пан Малешевич скинув свою книжку про партійні системи. До речі, серйозна праця.

I: Звідки ти зазвичай отримуєш інформацію про шляхи саморозвитку?

P: Найчастіше я сам ставлю собі питання і намагаюся в різних джерелах знайти відповіді. Спершу гуглю, але якщо питання більше про згадування чогось в книжці, то шукаю цю книжку і отримую відповідь.